

Nu har vi facit!

När alltfler verksamheter började privatiseras på 90-talet var Kommunal, som organiserar de flesta som arbetar i kommunala vård, omsorg och LSS-verksamheter, försiktigt positiv. Främst såg man möjligheter till bättre arbetsmiljö och högre löner för sina medlemmar. Men de positiva förväntningarna har kommit på skam. Arbetsmiljön inom de verksamheter som alltmer kommit att ägas av stora vårdkoncerner är inte bättre än inom kommunerna och löneutvecklingen är sämre inom den privata sektorn.

Torbjörn Dalin är utredare och ekonom på LO-förbundet Kommunal som organiserar merparten av de anställda inom LSS-området.

– På 90-talet fanns en allmän inställning att kommunernas verksamheter stelnat och behövde förnyas, berättar han.

Då hoppades många att man genom att privatisera skulle få effektivare och bättre verksamheter och att det också skulle gynna Kommunals medlemmar. Konkurrensen skulle leda till en press uppåt, både vad gäller löner och arbetsmiljö. Den argumentationen, att med fler utförare skulle man få upp lönerna för de anställda, använde bl a Reinfeldt i sin regeringsförklaring 2006,

Non-profit

Men att allt inte var så rosenrött visade sig 2011 då Carema-skandalen lyfte på locket till ett pyrande missnöje mot privatiseringarna.

– Kommunals kongress beslöt 2013 att det var non-profit som skulle gälla inom vård, skola och omsorg. Därmed gick man längre än sin förbundsledning som ville ha en försiktigare skrivning.

Man beslöt också att utreda om det fanns några skillnader mellan privat och offentligt driven omsorg. Tyvärr kom dessa utredningar att i huvudsak gälla äldreomsorgen, men det finns goda skäl att anta att samma utveckling gäller för LSS-verksamheterna.

– Vårt huvudsyfte var egentligen inte att utgöra bränsle i privatiseringsdebatten, berättar Torbjörn Dalin. Vi ville bara undersöka om Kommunals grundantagande stämde. Hade konkurrensen lett till en bättre löne- och anställningsutveckling? Var arbetsvill-

koren bättre och lönerna högre inom privat sektor? Eller var de kanske lika bra? För om nu de privata lockade med högre löner så borde ju dessa också stiga på den offentliga sidan.

Tydliga skillnader

Utredningen, som heter ”Så mycket bättre” kom 2014 och visade på otvetydiga skillnader mellan undersköterskors och vårdbiträdens arbetsvillkor i privat och offentlig omsorg.

– Det är fler antal deltidsanställda, fler visstidsanställda och det är lägre löner på den privata sidan.

Det visade sig att grundantagandet, att konkurrensen skulle leda till bättre löner och anställningsvillkor inte stämde.

– Nu har vi facit, slår Torbjörn Dalin fast. Det finns ingen sådan positiv konkurrens inom den här sektorn. Konkurrensen har istället lett till en nedåtgående spiral med sämre arbetsvillkor och löner som resultat. Det är ju egentligen inte konstigt att man har fått den här lönepressen nedåt. När de privata arbetsgivarna visar att man kan driva verksamheten billigare genom att hålla nere personalens löner, då börjar ju kommunerna tänka att det skulle ju vi också kunna göra. Och denna lönespiral nedåt är absolut inte bra för våra medlemmar. Den urholkar på sikt våra arbetsvillkor.

Ändå har Kommunal varit försiktig med att driva frågan om de privatiserade verksamheterna. Man ville inte att de som var privatanställda skulle missuppfatta kritiken och bli uppretade.

– Jo, det finns ett problem med kommunikationen där, säger Torbjörn Dalin. Och tidigare har det varit

"...med fler arbetsgivare att välja på läggs grunden för bättre arbetsvillkor och bättre löneutveckling också i offentlig sektor"

Fredrik Reinfeldt i regeringsförklaringen 2006.

"Privatiseringarna har inneburit sämre arbetsvillkor, och sämre löneutveckling för Kommunals medlemmar!"

Torbjörn Dalin
utredare på Kommunal
2018.

svårt att gå ut i debatten eftersom man inte hade underlag. Men nu, när man vet att villkoren i det privata är sämre, blir det ju en kärnfacklig fråga. Vi vill ju inte att våra medlemmar ska få sämre villkor. Och därmed blir frågan om privatiseringarna inte så mycket en ideologisk fråga – vilket kunde vara problematiskt – utan en ren facklig fråga.

Bästa trivseln i ideell verksamhet

Samtidigt har det skett, det ska man inte heller förneka, en ideologisk svängning. Kritiken mot NPM (New Public Management) som styrt utvecklingen mot privatiseringar, konkurrensutsättning och marknadslänkande lösningar, har tilltagit också inom Kommunal.

– 2012 hade vi en annan stor medlemsundersökning som omfattade drygt 8 000 medlemmar, berättar Torbjörn Dalin. Där tittade vi på andra saker – om man har kontakt med sin chef, om man trivs och känner sig delaktig i sitt arbete osv. I den undersökningen tittade vi också på de ideellt drivna verksamheterna. Skillnaderna mellan offentligt och privat visade sig då vara marginellt bättre på den offentliga sidan, men den skillnaden låg inom felmarginalen. Däremot visade det sig att de ideellt, icke vinstdrivna, verksamheterna särskilde sig.

– Det visade sig att våra medlemmar som arbetar i ideellt driven äldreomsorg var mer nöjda än medlemmarna i både vinstdriven och kommunalt driven äldreomsorg!

Skillnaderna ökar

2016 gjorde man en uppföljningsstudie på "Så mycket bättre" för att se hur utvecklingen varit.

– Det visade sig att skillnaderna mellan offentligt och privat ökat över hela linjen till de privatanställdas nackdel. Det gällde både lönenivå, antal deltider och antal visstidsanställda.

Under våren räknar man med att kunna presentera ytterligare en uppföljning av dessa studier.

Privatanställda lika kritiska

Hur ser då de privatanställda själva på de vinstdrivna verksamheterna? Kommunal har i en undersökning från 2015 frågat sina medlemmar i privat verksamhet hur de ser på vinster i välfärden.

Det visade sig att de privatanställda medlemmarna var minst lika kritiska till vinstjakten inom omsorgen som andra. Man ville att vinstuttagen skulle begränsas och att eventuella överskott skulle återinvesteras i verksamheten.

– Därmed föll argumentet att vi i Kommunal inte skulle kritisera de privata verksamheterna eftersom det kunde reta upp våra medlemmar där, säger Torbjörn Dalin.

Men detta med de dåliga lönerna är ju också ett underkännande av er som fackförening? Att ni inte har drivit på. Att ni accepterat lägre löner och arbetsvillkor. Som t ex vad gäller jouravtalet inom LSS-verksamheterna?

– Jag är för dåligt insatt i detta med jouravtalet, säger Torbjörn Dalin. Men däremot är det intressant att spekulera i varför lönerna är sämre. Det kan bero på att man är anställd kortare tid i det privata, att man har sämre utbildning, att man är yngre osv. Men av lönestatistiken är det svårt att avgöra vad som bidrar mest till skillnaderna.

Kritik från företagarna

När Kommunal presenterade sina siffror mötte man motstånd från de privata arbetsgivarna som hänvisade till SCB:s statistik från 2011. Den visade mindre löneskillnader, med en lite övervikt för de privata.

– Men detta berodde på att SCB räknade om de deltidsanställdas löner till heltider. Eftersom deltidsanställda har en större andel obekväm arbetstid med OB-tillägg, och eftersom de privata har större andel deltidsanställda (och mindre täckning på dagtid) så var den statistiken missvisande.

Vårdföretagarna slutade också hänvisa till SCB:s statistik två år senare när statistiken klart visade att skillnaden var till deras nackdel.

– Däremot har man en egen undersökning som inkluderar alla yrkesgrupper där man frågat om man är nöjd med sin lön. Och där visade det sig att fler privatanställda var nöjda. Men det är ju en konstig argumentation. Lönen blir ju inte högre för att några nöjer sig med att den är dålig

Text och bild: Hans Hallerfors.

Slutsatser i utredningen "Så mycket bättre 2016"

(Siffrorna är från 2015)

	PRIVAT	KOMMUNAL
Andelen med tidsbegränsad anställning	35%	29%
Andelen deltidsanställda	69%	62%

Undersköterskor och vårdbiträden har lägre löner i privat än i kommunalt driven omsorg. Skillnaden i total lön för heltidsanställda, det vill säga lön inklusive tillägg för till exempel ob och övertid, var i genomsnitt 900 kr/månad år 2012. År 2015 hade skillnaden ökat till 1 800 kr.

Den genomsnittliga grundlönen var 1 900 kronor högre i kommunalt än i privat driven äldreomsorg år 2012. Under år 2014 hade skillnaden ökat till 2 500 kronor.

Läs mer:

Så mycket bättre. 2014. Rapport, 28 sidor.

Så mycket bättre 2016. Rapport, 14 sidor.

Privatanställda i välfärden om vinster. 2015. Rapport, 8 sidor.

Utredningarna kan laddas ner gratis från www.kommunal.se

INUTI åter på Vårsalongen!

För tredje året i rad är den konstnärligt inriktade dagliga verksamheten INUTI representerad på Liljevalchs vårsalong. Det är Åsa Liljeholm som återigen (hon var också med 2016) lyckats få en serie målningar antagna. Målningarna är tolkningar av den amerikanske konstnären Edward Hopper. Åsa Liljeholm arbetar gärna så: väljer ut bilder som hon gör egna tolkningar av. De är väldigt speciella och personliga säger hennes handledare, Jan Albert Carlsson.

– Det blir Åsabilder helt enkelt, jag kan inte förklara det på något annat sätt. Hon har sitt speciella uttryck i sina bilder. De påminner lite om henne själv.

Åsa Liljeholm pratar inte själv utan kommunicerar med lappar eller teckenspråk eller som i det här fallet genom hennes handledare.

Juryn som väljer ut de ca 130 konstnärerna (av över 2000 ansökningar) vet i förväg inte vilka personer som är bakom verken, utan har bara själva konstverken att utgå från.

Åsa Liljeholm är 56 år och har arbetat på Inuti på Lilla Essingen i snart tjugo år.

– Hon har jobbat länge och det tar sin tid att utveckla sitt uttryck, säger Jan Albert Carlsson.

Vårsalongen är det kanske största konstevenemanget i landet, med över 100 000 besökare. Utställningen pågår fram till 25 mars 2018.

E T

